

Személyiségismeret a magánnyomozók munkájában

A 60-as évek végén Baján, harmadikos szakközépiskolai osztályunkban egyik kollégánknak eltűnt a pénztárcája. Korábban soha semmi nem tűnt el az osztályból, nagyon összetartó fiúosztályként hírnevet szereztünk magunknak az iskolában. Aznap épp gyakorlati óráink voltak, így elsőként a szakmai tanárunknak jutott tudomására az eset. Kiss Gyulának hívták, akit szűkszavú, megfontolt, nyugdíj előtt álló, nagy tapasztalatú tanárként ismertünk.

Gyula-bácsi azt kérte, mindenki menjen ki a folyosóra. Úgy is tettünk. Később egyenként behívtak bennünket a tanterembe, leültetett a tanári asztalhoz, lecsatlolta a karóráját, maga elé rakta, majd egyik kezünket kiválasztotta, tenyérrel felfelé az asztalra tette, csuklónkra helyezte a mutatóujját, aztán különböző dolgokat kérdezett tőlünk. Mindenki egy percet töltött nála és amikor befejeződött a „vizsgálat” behívtak bennünket a tanterembe.

Pisszenni se mertünk, nagy volt a feszültség. Az arcán már láttuk, hogy megtalálta a tettet, csak az volt a kérdés, ki az illető?

■ Teljes nyugalommal közölt egy nevet. Nagy csönd lett! A megszólított felállt, sírásba kezdett, bevallotta a tettet, majd visszaadta a pénztárcát.

Gyula bácsi nagyot nevetett a szemünkben, akkori-ban valahogy így képzeltük a nyomozást.

A középiskolát követően elváltunk útjaink. A legtöbbnek katonaság, majd munkahely, másoknak főiskola vagy egyetem következett.

Az osztályból hárman – egymás tudta nélkül – nyomozók lettünk. Elvégeztük a Rendőrtiszti főiskolát, majd ezt követően mindenki területre került. Amikor a poligráfról hallok előadást mindig eszembe jut Gyula bácsi.

Valamit tudott az öreg, – mondogatjuk róla az osztálytalálkozókon – pedig „csak” egy szakmai tanár volt!

■ Valahol mindenki nyomozó! Ezt a „foglalkozást” valahogy az élet hozza. Számítalan élethelyzetben meg akarunk tudni, ki akarunk deríteni valamit. Hiszem, hogy az emberismeret sokat tud segíteni a nyomozásban.

Az ember régi vágya, hogy megismerje önmagát, megtudja működésének titkait. Ebben a megismerési folyamatban a lélektudomány (pszichológia) feladata az ember lelki jelenségeinek, általános és specifikus tulajdonságainak feltárása és segítése viselkedésének irányításában, hatékonyabbá tételében. Feladata továbbá az ember várható viselkedésének, magatartásának előrejelzése.

■ Ki vagyok én, milyen tulajdonságokkal és képességekkel rendelkezem? A magánnyomozóknál – de más pályakörökben is – gyakori kérdés, hogy az érintett rendelkezik-e pályakörhöz szükséges képességekkel. A különböző, egyre magasabb és sokoldalúbb kvalifikációt igénylő munkakörök korszerű színvonalon történő ellátása szempontjából nem közömbös, hogy e munkaköröket milyen személyiség-ismerettel rendelkező munkatársak töltik be. Gondoljunk csak a humánerőterületeken dolgozó

interjúztatókra, a tanító és vizsgáztató pedagógusokra, a lelki problémák megoldásában segítségért adó pszichológusokra, vagy az igazságszolgáltatásban szerepet betöltő döntéshozókra.

■ A személyiség alaposabb megismerése a magánnyomozók munkájában is fokozottan érvényesül. Az egyes munkafolyamatok emberi kontaktusokon keresztül valósulnak meg, ezért fontos követelmény a minél magasabb szintű emberismeret. Ebben a pályakörben a szakmai tevékenységek sikerét sokszor a személyközi kapcsolatok (interakciók) minősége határozza meg. A magánnyomozói munka a kapcsolatok minőségileg magasabb szintű kialakítását, fenntartását és formálását követeli meg. Ennek alapján egyáltalán nem mellékes a magánnyomozóknak az emberi kapcsolatok iránti érzékenysége, melyek hátterében a személyiségben rejlő tulajdonságok és képességek húzódnak meg.

A társas helyzetekben minden ember számára szükséges – a magánnyomozók esetében azonban különösen – egyfajta predikció, annak megjósolása, hogy a másik a következő pillanatban mit fog csinálni. A szociális manipuláció eredményes működtetése a magánnyomozó esetében magában foglalja mindazon speciális technikákat, amelyeket egy komplex szociális közegben felhasználni képes.

A magánnyomozók – hazai és külföldi kapcsolataik során – mind többször kerülnek olyan helyzetbe, amikor a szorosan vett szakmai felkészültségen túl, nagy szükségük van a tárgyalási módszerek és technikák alapos ismeretére. A siker egyik fontos tényezője ezeknek az ismereteknek birtoklása és alkalmazása.

A jó tárgyalás alapja a személyiség. Ha tárgyalásainkat közelebbről megfigyeljük, megállapíthatjuk, hogy sikereink, eredményeink gyakran a másik fél személyiségének kezelésén múlik. A magánnyomozás, mint szolgáltatás értékesítésére különösen igaz, hogy a magánnyomozó személyisége egyben egyik legfontosabb munkaeszköze, amelyet éppúgy kell ismernie és használnia, mint a szűkebben vett szakmai ismereteit. Ezért ahhoz, hogy szolgáltatását sikeresen értékesítse, meg kell ismernie önmagát, fel kell fedeznie valós értékeit, motivációit, törekvéseit, s azt, hogy miképpen fejezi ki, teszi láthatóvá és érthetővé mindezt az ügyfél számára.

A magánnyomozóknak az üzleti tárgyalás a hétköznapi gyakori eseménye. Ezért is nélkülözhetetlen számukra az emberismeret, a viselke-

déskultúra, valamint a kommunikációs képesség tudatos alkalmazása.

■ Összefoglalva tehát megállapítható, hogy minden magánnyomozó számára a személyiségismeret, a hivatás gyakorlásához nélkülözhetetlen „anyagismeret”. A pályára történő felkészítésben, a szakmai alapoktatásban és képzésben, valamint a továbbképzésben igen nagy a jelentősége.

MILYEN AZ EMBERISMERETEM, MIT TUDOK MONDANI

A MEGBÍZÓIMNAK MÁSOKRÓL?

Környezetemben sokan az ember-megismerésükben az asztrológiára támaszkodnak. De igaz-e, elégséges-e az, amit az asztrológia állít a személyiségről? Igaz-e, hogy a személyiség tulajdonságai összefüggésben állnak az égitestek járásával?

■ Az én elméleti és gyakorlati tapasztalatom szerint nem. Az asztrológia is egyfajta segéd-eszköz ahhoz, hogy másokat megismerjünk, de a tudományos megismerés eszköz- és módszer-rendszere magalapozottabb információkhoz jutott önmagunkról és másokról. A magánnyomozóknak, akiknek megbízóiik számára a lehető legalaposabb információkat kell szolgáltatni a célszemélyekről egyáltalán nem mindegy, hogy milyen emberképet közvetítenek. Mit keresünk a személyiség-megismerés során?

Egyszerű lenne a válasz azzal, – amit a legtöbb megbízó feladatként ad – hogy a magánnyomozó szerezzon be annyi ismeretet a célszemélyről, amennyit csak lehet. A sok információ megszerzéséhez azonban szükséges némi tudományos támpont, vezérfonal a megismerhetőség területeiről. Mit keressek, mit vizsgáljak a másokban? A következőkben ezt taglaljuk.

Az első ilyen, ami sokat elárul az emberről az én-képe.

AZ ÉN-KÉP

Az én-kép az ember önmagáról alkotott képe. Ez a kép mint a személyiség magjához tartozó rendszer, döntő módon vezérli a viselkedést, az életterv felállítását és megvalósítását, a személyiségben rejlő lehetőségek kibontakoztatását. Én-képünknek megfelelően minden feladathelyzetben van bizonyos elvárásunk saját teljesítményeinkkel szemben. Ezt nevezzük igényszintnek. Az igényszintnek megfelelő, vagy annál magasabb teljesítményt sikerként könyveljük el, az alacsonyabbat balsikerként.

Pozitív énképűről akkor beszélünk, ha az egyén önmeghatározása pozitív, azaz az egyén bízika önmagában, képes felvállalni a problémákat és azokat meg tudja oldani. Úgy éli meg az életét, hogy ő képes azt irányítani.

Az én-kép az érett személyiséggé válás folyamán alakul ki.

Összetevője: ► a reálkép (környezetünk rólunk kialakított képe), ► és az ideálkép (amilyenekké szeretnénk válni).

■ Amikor önéletrajzot írunk magunkról vagy egy interjú alkalmával bemutatjuk magunkat, beszélünk magunkról valójában én-képünket tesszük

közzé. Olvassuk figyelmesen az önéletrajzokat és hallgassuk figyelemmel a bemutatkozókat, órási mennyiségű információ birtokába juthatunk!

AZ ÖNÉRTÉKELES – ÖNURALOM

Az önértékelés nagymértékben szabályozza az ember viselkedését és így az emberek közötti légkör fontos ismérve. Az önértékelés önmagában többnyire három értékelési folyamatból áll össze: ► az önrendelkezés képviseli mindazt, ami irányában elköteleztettek vagyunk és egyidejűleg az önértékelés alapvonalát is képezi, ► az önbecsülés során önmagunk kritikusai vagyunk, mégpedig a magunk által felállított mérték szerint, ► mások értékelése pedig azt jelzi, hogy „helyesen cselekszünk-e”.

Az önkontroll az a képesség, hogy a személy vágyai kielégítését késleltetni, szabályozni, ellenőrizni tudja. Ugyanakkor jelenti azt is, hogy a személy a társadalmi lét különböző helyzetében uralni tudja érzéseit, indulatait. A működtetés különböző szituációiban (a térfoglalástól a konfliktus-helyzetekig) önuralomra, önfegyelmre van szükség. Önuralom az egyénnek olyan reakciója a külvilág eseményeire, amely az adott szituációban a legmegfelelőbb.

A SZEMÉLYISÉG

A cselekvés szabályozása, az életvezetés harmóniája nem személytelen szabályozó erők és funkciók teljesítménye. A szabályozást nem az érzelmek, az emóciók, az akarat vagy az ösztönök végzik, hanem maga az ember, ezeknek és még számos más funkciójának segítségével. Az egész bonyolult és ugyanakkor nagyon finoman differenciált szabályozó rendszernek az egysége az ember személyiségének az egységében rejlik. Az ember ugyanis személyiség is, egyéniség is és jelleme is van. Az ember tagja egy családnak, valamely csoportnak, közösségnek, népnek, tagja egy meghatározott társadalomnak. Személyisége, egyénisége, jelleme nem elszigetelten fejlődik, hanem meghatározott módon attól a társadalmi környezettől is, amelyben él, amelynek tagja.

A magánnyomozó számára különösen fontos, hogy egy ember (célszemély) megismerése csak akkor válik teljessé, ha személyiségét a maga egyéni és társas vonatkozásaiban egyaránt megismerjük. Az embernek mind az egyéni, mind a csoportban tanúsított magatartását az egyénileg öröklött adottságai, szerzett tulajdonságai, a társadalmi és a csoporthatások együtt határozzák meg.

A személyiségfejlődés társadalmi és történelmi produktum, melynek alapját a testi-biológiai történések adják. Az ember egyszerre biológiai és társadalmi lény, a személyiség-fejlődés szempontjából azonban a társadalmi faktor a meghatározó. A személyiség-fejlődést a társadalmi környezethez való egyre jobb alkalmazkodásának – azaz szocializációnak – tekinthetjük.

Minden ember egyedi jegyekkel rendelkező lény. A személyiségnek kritériuma az, hogy körülhatárolt egység, mely minden más személyiségtől különbözik. Azt a tulajdonság-együttest, s az

abból következő módot tekintjük a személyiség jellemzőjének, ahogyan környezetével kölcsönhatásban áll; ahogy „rendszerként” felfogja a környezet hatásait és azokra – sajátosságainak és eddigi tapasztalatainak, tudásának összességével összhangban – többé-kevésbé megfelelő alkalmazkodással reagál. Személyisége ebből következően csak az embernek van.

Az egyén személyiségét és magatartását nem az általában vett kulturális örökség, hanem a konkrétan hozzá eljutott kultúra, s annak interpretációja befolyásolja. Ez pedig egy bizonyos kultúrkörön belül is számos további tényezőtől függ. Ilyen lehet: ► a műveltségi szint, ► a társadalmi státusz, foglalkozás (beosztás és annak társadalmi megítélése), ► a jövődelem, ► továbbá az életstílus jellemzők.

■ Milyen a kiegyensúlyozott személyiség? Popper Péter a következő tulajdonság és képesség-együttest jelöli meg:

► képes arra, hogy tehetségének, képességeinek megfelelően teljesítsen tanulásban, munkában, hivatásban, ► képes arra, hogy jól érezze magát a világban, • képes életörömrre, • képes élvezni az élet nyújtotta lehetőségeket (evést, ivást, munkát, pihenést, szerelmet, kultúrát), ► képes arra, hogy léte során ne tegye tönkre mások életét, ne mások rovására éljen, tehát képes szociális beilleszkedésre.

A SZOCIALIZÁCIÓ

Az egyén szocializációja alatt egy sajátos tanulási folyamatot értünk. Mindannyian halálunkig járjuk ezt az „iskolát”, ahol tanáraink az első időszakban a környezetünkben lévő legfontosabb személyek, szüleink és nagyszüleink. Gyerekként átélünk különböző helyzeteket, ezek formálnak, alakítanak bennünket. Szüleinktől megtanuljuk a különböző helyzetekre adható reakciókat, a vonatkozó szabályokat, amelyeket felnőttként alkalmazunk is a saját élet-helyzetünkben. A társadalomba való beilleszkedést, ezt a sajátos tanulási folyamatot nevezzük szocializációnak. Az egyén egy közösségben él, részese a történéseknek, figyeli, átéli, feldolgozza és beépíti saját viselkedésébe a látottakat.

Dr. Szűcs György Tolnán születet 1951-ben. 1974-ben végezte el a Rendőrtiszti Főiskolát, majd 1989-ben a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Pedagógia szakán szerzett diplomát.

1992-ben kapott egyetemi doktori (dr. univ.) fokozatot pszichológia tudománysszakból. Kutatási témaköre az emberi kapcsolatteremtés köré csoportosult. E témában további kutatásokat folytatott és 2001-ben Ph.D. fokozatot szerzett.

1993 óta rendszeresen tart előadásokat és vezet tréningeket kommunikációs témakörökben (ügyfélszolgálati, értékesítési biztonsági kommunikáció). Trénerként több cég, intézmény részére vezetett kommunikációs tréningeket, tartott előadásokat. Biztonságsszervezők, személy és vagyonvédelmi szakemberek részére szervezett tanfolyamokon a kommunikáció-elméleti és a pszichológiai ismeretek tárgyakat oktatja.

Az Anyra Polygraph Pszichológiai Tanácsadó Kft. oktatási vezetője.

Ezzel a szerepkészlettel alakítjuk különböző helyzetekben a társas környezetünket. Karakterünktől függően kinek higgadtabb és érzelmesebb, kinek rámenősebb és indulatosabb a szerepkészlete. A szocializáció során kapott szerepminta fontos a társas kapcsolataink szabályozásában.

Az egyén szocializációjának vizsgálatából következtethetünk a személy értelmi, érzelmi és viselkedési sajátosságaira. Minnél több információt szerzünk be a személy szocializációjáról, annál megalapozottabb következtetésre juthatunk személyiségéről.

Intellektuális téren fontos információ az, hogy az egyén miként értelmezi (organizálja) a környezetét és benne önmagát, azaz milyen a világról alkotott elképzelése, mert ez határozza majd meg, hogyan él benne.

Érdekes terület agyunk értelmező tevékenysége. Hajlamosak vagyunk kiválasztani azokat az információkat, amelyek megfelelnek organizációs mintáinknak és elkerüljük azokat az információforrásokat, amik nem illenek bele környezetünkről alkotott képünkbe.

Az organizációkkal ellentmondó információkkal szembeállunk, eltorzítjuk, visszautasítjuk vagy tudomásul sem vesszük, újraértelmezzük vagy magyarázzuk, végső megoldásként fokozatosan kiküszöböljük ismereteink tárából a felejtés által.

■ Honnét juthatunk információkhoz a személyiség tanulmányozása során? Segítséget kaphatunk: ► az egyén viselkedésének (magatartásának) megfigyeléséből, ► a kommunikációjából, ► információkhoz juthatunk a környezetének tanulmányozásán keresztül, ► mások bevonásával is adatokhoz juthatunk, ► és sokat segíthetnek a lélektudomány által feltárt ismeretek.

■ Gyakran kérdezik a megbízók, milyen kockázatot rejt (het) a személyiség? Kockázatot jelenthet:

► az intellektuális korlát, ► az értelmezés és a helyzetértékelés hiányosságai, ► az emocionális (érzelmi) labilitás, ► pesszimista életfelfogás, depresszióra utaló jelek, ► nyílt vagy rejtett agresszivitás, ► a befolyásolhatóság vagy kompromittálhatóság, ► a kommunikációs zavarok (például a beszédkontroll hiánya), ► anti-szociális viselkedés... stb.

■ Könnyen támadható: ► az instabil személyiség, ► az, aki életvitelében csapongó, ► és az aki, anyagi és egzisztenciális értelemben kompromittálható.

■ A Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara szervezésében lehetőségem adódott arra, hogy egy előadássorozat keretében (három alkalommal) a magánnyomozóknak előadást tartsak a személyiség-ismeret szerepének fontosságáról, a tudományos személyiség-megismerés lehetőségeiről. Igyekeztem felhasználható információkat adni munkájukhoz. Meggyőződésem az, hogy ezeknek az ismereteknek a magánnyomozói munkába történő beépítésével növekedni fog a nyomozók önismertete és munkájuk eredményessége.

Dr. Szűcs György